

3 ASO periode 5

Orthodoxie en Islam

Doelstellingen

1. De ll begrijpt waarom hij kennis moet hebben van andere levensbeschouwingen.
2. De ll begrijpt dat de eenheid van de kerk verschillen niet uitsluit.
3. De ll situeert de gebieden met een orthodoxe meerderheid.
4. De ll schetst de achtergrond van het schisma van 1054.
5. De ll noemt enkele hoofdkenmerken van de Oosters-Orthodoxe Kerk.
6. De ll geeft aan welke plaats de liturgie inneemt in de beleving van orthodoxe christen.
7. De ll kan uitleggen welke rol de iconen spelen in de geloofsbeleving van orthodoxe christenen.
8. De ll vernoemt enkele overeenkomsten en verschillen tussen de abrahamitische godsdiensten.
9. De ll schetst het leven van Mohammed.
10. De ll geeft de geschiedenis van de islam in hoofdlijnen weer en verklaart het verschil tussen sjiieten en soennieten.
11. De ll geeft aan hoe men in de islam de Koran ziet.
12. De ll vertelt over het ontstaan, de opbouw van de Koran.
13. De ll legt uit wat de Hadith is.
14. De ll duidt overeenkomsten en verschillen aan tussen de Koran en de Bijbel.
15. De ll ontdekt hoe moslims (vanuit de Koran) Jezus en de drie-eenheid zien.
16. De ll noemt de 5 zuilen van de islam.
17. De ll beschrijft indeling en gebruik van de moskee.
18. De ll spreekt op een genuanceerde wijze over de islam en moslims vandaag.
19. De ll schetst de situatie van de mensenrechten in de islamitische wereld.

Schema

leefwereld	leerinhoud	attitude
multi-levensbeschouwelijke samenleving	levensbeschouwelijke pluraliteit Orthodoxie Islam	genuanceerd spreken over anderen omgaan met verschil

Invulling

Visie en doelstelling van deze periode

Jongeren groeien op in een samenleving waarin een grote verscheidenheid aan levensbeschouwingen naast elkaar bestaat. Tot de doelstellingen van de godsdienstles behoort ook dat onze jongeren daar kennis van hebben (cognitief) en ermee leren omgaan (attitude). In deze periode staat de verkenning van twee levensbeschouwingen centraal die door de globalisering en migratie veel nadrukkelijker aanwezig zijn in West-Europa dan vroeger: de orthodoxie (Oosters-Orthodoxe Kerk) en de islam. Jongeren in deze leeftijdsgroep zijn over het algemeen nieuwsgierig naar 'het andere'. In deze periode komen dus anders-gelovigen aan bod, zowel een anders-gelovige christen (interne pluraliteit) als iemand met een ander geloof, een moslim (externe pluraliteit). In deze periode willen we proberen correcte informatie te verschaffen, gecombineerd met een eerste reflectie ("nadenken over, reageren op", zowel inhoudelijk als qua attitude). De leerling is nog jong, en de empathisch reflexieve vermogens (zich inleven in een ander en begrijpen hoe het is om een ander wereldbeeld/geloof te hebben) zijn – indien al aanwezig – vaak nog pril. Bij de godsdienstles hoort dat dit vermogen aangesproken en ontwikkeld wordt. Overvragen is echter ook niet goed. De echte discussie rond anders-denken, anders-geloven, komt pas in een later stadium van het leven en hoort – qua school – meer thuis in de derde graad. Voor de behandeling van de orthodoxie zijn twee weken voorzien, voor de islam vier weken. Tenslotte: "Men spreekt niet over iemand als men ook met iemand kan spreken". Daarom ligt het voor de hand voor de lessen in deze periode contact te zoeken met de respectieve collega-leerkrachten (indien aanwezig) om het 'binnenperspectief' tot z'n recht te laten komen.

Week 1: Andere levensbeschouwingen, kennismaking met de Oosterse Kerk

DS 1-4

Omdat we het terrein betreden van 'andere levensbeschouwingen' ligt het voor de hand om de lessenreeks te beginnen met de leerlingen enige 'levensbeschouwelijke gevoeligheid en interlevensbeschouwelijke vaardigheid' bij te brengen. Veel leerlingen ervaren levensbeschouwelijke pluraliteit als een labirint van meningen, waarover ze (nog) geen mening hebben of tamelijk gemakkelijk algemene typering overnemen. Het 'andere' wordt soms als bedreigend ervaren en afgewezen. De eigen overtuigingen worden vaak vanzelfsprekend als de juiste ervaren. Wij willen de leerlingen leren andere levensbeschouwingen open tegemoet te treden, interesse te hebben in andersgelovigen, de daaronder liggende levensbeschouwingen te beluisteren. Zo kunnen ze een plaats krijgen in hun leefwereld.

Na het wekken van belangstelling voor andere levensbeschouwingen in het algemeen, richten we ons op de Oosters-Orthodoxe Kerk. Die kerk introduceren we als een 'lid van de christelijke familie', waardoor dat wat bindt en dat wat (onder)scheidt tegelijk zichtbaar wordt. Speciale aandacht schenken we hierbij aan de geschiedenis en de geografische spreiding. Het eerste – de geschiedenis – kan helpen om het gezamenlijke deel van de stamboom van het christendom te ontdekken en tegelijk de spanningen naar voren laten

komen die geleid hebben tot het Oosters schisma, de scheiding tussen de Kerk van het oosten en het de Kerk van het westen. Samen met het tweede – de geografische spreiding – biedt dit gelegenheid om met de leerling door te praten over het verband tussen geloof en cultuur (of nationaliteit). De exotische stijl die vaak eerst wat vervreemdend werkt kan zo een uitnodiging worden om op zoek te gaan naar andere broeders en zusters in de Kerk. Het biedt ook de mogelijkheid om de term ‘oosters’ in Oosters-Orthodoxe Kerk te verklaren en de indeling in ‘auto-cephale’ kerken (elk met hun ‘eigen hoofd’, vaak nationaal georganiseerd, bijv. de Grieks-Orthodoxe Kerk) aan de orde te stellen. Tenslotte: De term *Oosters-Orthodox* is nog steeds gebruikelijk, maar enigszins misleidend omdat deze Kerk inmiddels ook bisdommen telt in West-Europa en vrijwel overal ter wereld.

Suggesties voor invulling

- gesprek met de leerling over de verschillende religies en levensbeschouwingen die hij kent.
- peiling naar wat de leerling van de ‘andere’ levensbeschouwingen vindt.
- gesprek over “wij-en-zij” denken.
- met behulp van een wereldkaart laten zien hoe ‘levensbeschouwingen’ over de aardbol zijn verspreid.
- Een actuele gebeurtenis onder de aandacht brengen waarbij Orthodoxe Kerken betrokken zijn.
- de band tussen bepaalde godsdiensten en landen ontdekken, in het bijzonder de Oosters-Orthodoxe kerken (info 1).
- het ontstaan van de 5 oecumenische patriarchaten bespreken (info 2)
- laten zien hoe de scheiding tussen westerse en oosterse kerken nog steeds parallel loopt met landsgrenzen, m.n. in de Balkan (info 2).
- de aanwezigheid van de Oosters-Orthodoxe kerken in België in kaart brengen
- bespreken hoe het schisma van 1054 kadert in een algemeen uiteengroeien van Oost en West (info 3)

Week 2: de Oosters-Orthodoxe Kerk en haar geloof

DS 5-7 (+1,2)

Is de eerste week de kennismaking nog erg algemeen en aan de ‘buitenkant’ gebleven, in de tweede week wordt het tijd om de leerling te laten kennismaken met de ‘binnenkant’ van de Orthodoxe Kerk, het geloof en de godsdienstige beleving. Hij moet de kenmerkende trekken kunnen benoemen, maar door deze lessen ook iets kunnen aanvoelen van hoe een Oosters-Orthodox christen zijn geloof beleeft, m.n. de rol van de liturgie en de iconen. Dit betekent dat naast cognitieve er ook emotieve elementen in de lesdoelen moeten zitten. De keuze van passende leermiddelen om tot een aanvoelen, inleving te kunnen komen is hier dus van groot belang.

Tot de kenmerkende trekken van de Oosters-Orthodoxe Kerken behoort dat zij zichzelf zien als rechtstreekse voortzetting van de kerk van de concilies. De benaming ‘orthodox’ verwijst naar het onverkort handhaven van de ware christelijke leer zoals die door de concilies is vastgelegd. De Orthodoxe Kerken aanvaarden volledig de dogma's die in de eerste zeven oecumenische (algemeen-christelijke) concilies zijn vastgelegd, en ook enkel deze. Over latere leerstellige discussies spreken zij zich niet uit.

Als het over de verschillen gaat, dan kan globaal gesteld worden, dat de westerse kerken (zowel rooms-katholiek als protestants) meer belangstelling hebben voor vragen rond verzoening met God, terwijl de oostelijke wereld een traditie heeft ontwikkeld rondom de vereniging met God: God aanschouwen, mediteren, bidden staan centraal.

Een ander verschil betreft het bestuur van de kerk. Ook de Oosters-Orthodoxe Kerken kennen een bisschoppelijk bestuur, maar de patriarchen of metropolieten (de equivalenten van de aartsbisschoppen) zijn elkaars gelijken. Er is geen aartsbisschop die het oppergezag heeft over de gehele kerk. Net als de Rooms-katholieke Kerk kennen de Oosters-Orthodoxe Kerken het priesterschap en speelt ook het kloosterleven een grote rol. Maar de priesters mogen gehuwd zijn, mits het huwelijk plaatsgevonden heeft voor de wijding. Het kloosterleven is sterk gericht op de aanbidding en verinnerlijkende beschouwing (contemplatie) van God. Maar het meest kenmerkende aspect van de Orthodoxe Kerken is zonder meer de beleving van de 'heilige liturgie' die ook de gewone gelovige hier op aarde al de hemel laat ervaren. Deze overtuiging dat er een verbinding is tussen hemel en aarde, dat men God kan beleven, bijna zien en voelen in de 'heilige dingen' (iconen) en de 'heilige liturgie' is theologisch gegrondvest in de belijdenis dat in Christus beide naturen, de goddelijke en de menselijke, verenigd waren.

Suggesties voor invulling

- Kies een van de zeven concilies (bij voorkeur Chalcedon) en laat de leerling ontdekken waarom dat concilie bijeenkwam.
- waarom heet de kerk 'orthodox'?
- nodig een orthodoxe gelovige uit om te komen vertellen over zijn of haar geloofsbeleving
- bezoek een orthodoxe kerk en laat de leerlingen een verslag schrijven
- bekijk een film/video waarin een orthodoxe viering wordt getoond (rijke gewaden, wierook, sfeer van aanbidding, het zingen, aanraken/kussen van iconen, het binnendragen van het evangelie. Laat de leerling hierop reageren en reflecteren
- Laat de leerling enkele belangrijke iconen zien en bespreek met hen hoe en waarom die zo geschilderd zijn. (internet, bijv. <http://www.spiridoc.nl/ikonen.htm>, of info 4)
- Tast met de leerling af of er een verschil is tussen het 'vereren' van een heilige en het 'aanbidden' van heiligen.
- Bekijk de indeling van de iconostase en probeer de leerling de betekenis, de bedoeling ervan te laten achterhalen (info 5).

<http://www.spiridoc.nl/ikonen.htm>

KlasCement: Les 'Schisma tussen de Oosterse en Westerse Kerk'

meer ter info: Les 'Orthodoxie en iconen, liturgie in de Oosters-Orthodoxe Kerk'

http://nl.wikipedia.org/wiki/Oosters-Orthodoxe_Kerken

http://nl.wikipedia.org/wiki/Grieks-orthodoxe_Kerk

klooster/ orthodoxe chant/liturgie: zie youtube, bijv.

http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=BwQcloavwPI

De islam

Voor de laatste jaren is de islam sterk onder de aandacht gekomen. Waren de eerste generatie moslimmigranten nauwelijks zichtbaar in de samenleving, hun kinderen en kleinkinderen die hier zijn opgegroeid, komen we overal tegen. Door de spanningen van de laatste jaren spelen de thema's geloof en identiteit een grote rol in de wereld van jongeren. Belangrijke vaststelling hierbij is dat jongeren op school vaak veel meer met moslims en hun geloof te maken krijgen dan hun ouders thuis. Jongeren die christelijk zijn opgevoed, zijn snel geneigd om hun geloof te vergelijken met de islam. Op het eerste gezicht lijken er nogal wat overeenkomsten te zijn, terwijl men tegelijk een grote afstand ervaart. Jongeren zullen in deze verwarrende werkelijkheid hun weg moeten vinden. In deze lessen gaat het *niet* zozeer om de vraag: wie heeft er gelijk? of: hoe kan ik verschillen gladstrijken, maar om het doorgeven van informatie over de islam en over de algemene vraag: hoe ga ik om met anders-gelovigen? De leerkracht wordt er dan ook op gewezen dat het niet de bedoeling is propaganda te maken voor of tegen bepaalde opvattingen over de islam. Wij verwachten van hem een professionele houding, waarin hij de jongere voorziet van correcte informatie en helpt bij het vormen van zijn mening. Als de 'waarheidsvraag' aan de orde komt mag hierop gerust worden ingegaan maar altijd op zo'n manier dat men met respect blijft spreken over de andere geloofsovertuiging (DS 18)

Tenslotte: Het leerplan geschiedenis 3ASO voorziet 6 lestijden voor *De islambeschaving (7de eeuw-15de eeuw)* met de volgende leerinhouden:

- Het ontstaan, de inhoud en de verspreiding van de islam
- De opbouw van een islamsamenleving
- De betekenis van de islam voor Europa

Het is aan te raden dat de leerkracht peilt naar wat er is blijven hangen van deze lessen. De gedeeltelijke overlap (m.n. met de stof van de eerste lessen) geeft de leerkracht godsdienst de gelegenheid om de vak-eigen accenten te leggen en desgewenst bepaalde onderdelen meer of minder uitgebreid te behandelen.

Nog een taalkundige opmerking: 'Allah is het gewone Arabische woord voor 'God'. Het is etymologisch verwant met het Hebreeuwse 'Elohim'. Ook Arabisch sprekende christenen gebruiken het woord 'Allah' als zij over God spreken. Een andere zaak is dat veel moslims en christenen het woord 'Allah' ook gebruiken wordt als *naam* om 'de God in wie de moslims geloven' aan te duiden.'

Week 3: Ontstaan en groei van de islam

DS 8-10

We beginnen onze lessen met een verkenning. De islam is een andere godsdienst, maar er zijn ook verrassende overeenkomsten met het christendom en het jodendom. Men spreekt van de 'abrahamitische godsdiensten', omdat in deze drie godsdiensten Abraham als vader van de gelovigen wordt gezien. Voor wie de islam niet kent is het soms verrassend te ontdekken dat bijbelse personages en verhalen ook in de Koran opduiken. Dat komt omdat Mohammed in zijn nieuwe geloofsweg veel heeft overgenomen van het geloof van joden en christenen die destijds in het voor-islamitische Arabië leefden. Ook het geloof in één God, in engelen, in de dag des oordeels, hemel en hel, treffen we aan in de Koran. We zullen later zien dat veel van die overeenkomsten vrij oppervlakkig zijn, dat er toch wezenlijke verschillen zijn (zie doelstelling 14 en 15).

Vervolgens gaan we in op de persoon en de stichter van de islam, Mohammed. Volgens de islamitische overlevering ontving Mohammed een reeks openbaringen van de engel Gabriël. Mohammed kreeg eerst gehoor in Medina, pas later werd zijn godsdienst ook in Mekka aanvaard, de Kaäba daar zou het cultuscentrum voor de islam worden. Tijdens zijn leven verenigde Mohammed een groot deel van het Arabisch schiereiland onder islamitisch bestuur, door diplomatie of door strijd (jihad). Hij stierf in Medina, 63 jaar oud (in 632). Een moeilijkheid bij de bespreking van Mohammeds leven is dat wat velen als legende zien, in de islam als historische werkelijkheid wordt beschouwd.

Tenslotte staan we stil bij de verdere ontwikkeling van de islam tot wereldgodsdienst, waarbij we bij de leerlingen navragen wat zij al weten vanuit de les geschiedenis. Mohammed had niets voorzien voor zijn opvolging zodat daar na zijn dood onenigheid over ontstond. Niet Mohammeds neef Ali werd de opvolger of 'plaatsbekleder' (*kalief*), zoals de partij van Ali (partij = *sji'a*) verwachtte, maar wel zijn vriend en stamgenoot Aboe Bakr, die verklaarde dat hij de *soenna* (de gewoonten, het exemplarische voorbeeld van Mohammed) zou navolgen. Zo ontstond al vroeg een scheiding tussen sjiïeten en soennieten. Dit onderscheid, dat aanvankelijk enkel te maken had met de strijd om de opvolging, zou nog groter worden doordat men ook op theologisch vlak verder uit elkaar groeide.

Als de tijd het toelaat en de leerlingen hebben hiervoor belangstelling kunnen we ingaan op de verschillende islamitische rijken. Na de periode van de vier eerste kaliefen volgde de dynastie van de Oemayyaden, waarbij het islamitische gebied werd uitgebreid van Spanje tot de Indus in het oosten. Daarna volgde de dynastie van de Abbasieden. In deze periode verdween geleidelijk de aanvankelijke tolerantie tegenover de andere monotheïstische godsdiensten en tegenover afwijkende stromingen binnen de islam zelf. Een volgende periode kende drie grote islamitische rijken: het sjiïtische rijk van de Safawieden (Iran), het rijk van de Mogols (India), dat met westerse kolonisatie te maken kregen, en het Ottomaanse rijk, dat zou blijven bestaan tot aan de eerste Wereldoorlog.

Suggesties voor invulling

- Als intro: geluidsfragment laten horen van oproep muezzin, 'wat hoor je?', 'wat roept dat bij je op?' (http://nl.wikipedia.org/wiki/Allahoe_akbar_%28islam%29 > geluidsbestand).
- Als intro: foto's laten zien van straatbeelden in grootstad: Wat herken je als islamitisch?
- De leerling laten ontdekken dat bijbelse personages en verhalen ook in de Koran voorkomen: http://www.bijbelenKoran.nl/lees_boeken.php.
- Bespreek met de leerling hoe de Arabische (religieuze) wereld eruit zag waarin Mohammed optrad.
- Aanduiden wat historisch en wat legendarisch is over het leven van Mohammed. (Van horen zeggen, *Islam, Wegen van overgave*, Amersfoort 2004, 34-35).
- Het woord 'islam' definiëren (zie info 6).
- Gebruik van kaartjes om expansie islam aan te duiden.
- Opzoeken waar moslims verspreid over de wereld wonen.
- Nagaan hoe moslims zelf de gewapende uitbreiding van het islamitische rijk interpreteren (zie info 7).
- Begrip 'tolerantie' bespreken. Islamitische tolerantie onderzoeken tegenover anders-gelovigen *toen* (en vgl. met christelijke tolerantie *toen*) en *nu* (rijke golfstaten en hun gastarbeiders). (Zie info 8).
- Fragment (vanaf 12'05'') over de islam bekijken van *2000 jaar Christendom*, DVD 1, aflevering 2 *Keten van de macht*.

Week 4: Koran en Hadith

DS 11-15

In deze week besteden we aandacht aan de ‘bronnen’ van het islamitisch geloof, de Koran en de Hadith, resp. de goddelijke openbaring en de traditionele interpretatie waarop de islam is gebaseerd.

In de eerste plaats moeten we uitleggen dat de **Koran** in de islam wel een vergelijkbare maar niet een gelijke plaats inneemt als de Bijbel in het Christendom. Christenen belijden dat God zich geopenbaard heeft door tot mensen te spreken culminerend in: ‘het Woord dat vlees/mens werd’. Ookal belijden christenen dat de Bijbel geïnspireerd is door de Heilige Geest, toch is hij door mensen geschreven. De Bijbel is daardoor voor christenen wel Gods woord, maar toch op zichzelf niet goddelijk. In de islam belijdt men dat Allah zich openbaart in een boek, de Koran (‘Wat gelezen wordt’) dat eeuwig is, het woord van Allah dat al voor zijn aardse vorm in de hemel bestond. De taal van de Koran, het Arabisch, wordt daardoor een ‘heilige’ taal: de Koran kan alleen goed gelezen worden in het Arabisch. De Koran is volmaakt en vrij van tegenstrijdigheden en dwalingen. De Bijbel bevat volgens de islam ook de woorden van Allah, maar de Tourat (Thora) en Indjil (Evangelie) zijn slechts voorlopers waarvan men gelooft dat zij vervalst werden. Net zoals Mohammed alle eerder profeten overtreft, zo is ook de Koran de zuiverste van alle eerdere openbaringen.

De Koran is heel anders samengesteld dan de Bijbel: hij bestaat niet uit verschillende boeken, maar uit één boek met verschillende hoofdstukken, de soera’s. Deze soera’s zijn ook niet zo verscheiden als de bijbelboeken die allerlei genres vertegenwoordigen, maar zijn in de meeste gevallen godsspraken die alleen in lengte en inhoud verschillen. Een tegenstrijdigheid kan vastgesteld worden tussen de meer vredelievende soera’s uit de eerste, Mekkaanse periode en de latere, meer strijdlustige uit de Medinensische periode. Men gelooft echter dat het om een ‘voortgaande’ openbaring gaat, waarbij de latere de vroegere openbaringen vervangen. Onder de eerste kalief, Aboe Bakr, werden de openbaringen verzameld en geordend. Daarbij heeft men heel eenvoudig de langste soera’s vooraan geplaatst, de kortste achteraan. De derde kalief, Oethman, ijverde ervoor dat alle afwijkende teksten vernietigd werden, en er één gezaghebbende tekst overbleef.

Naast de Koran is er de **Hadith** (‘dat wat verteld wordt’): een grote verzameling neergeschreven overleveringen over het doen en laten van Mohammed. Die manier van doen van de profeet noemt men de *soenna*, en is bepalend voor het gedrag van de moslim. De Koranverzen krijgen in de Hadith een context waardoor die verzen pas goed begrepen kunnen worden. In de praktijk vormen Koran en Hadith bronnen van gelijke rang.

Oppervlakkig gezien zijn er nogal wat overeenkomsten tussen Koran en Bijbel, in die zin dat bijbelse personages ook in de Koran vernoemd worden. De Koran heeft die personages echter ‘geïslamiseerd’: zij zijn moslims (avant la lettre) en verkondigen islamitische geloofspunten. Bij ‘de profeet’ Jezus wijst de Koran expliciet op de verschillen met de christelijke visie. Behalve aan de Bijbel heeft de Koran ook verhalen ontleend aan joodse midrasjim en christelijke apocriefen.

Suggesties voor invulling

- Relevante passages lezen uit de Koran: <http://www.bijbelenKoran.nl/>. Interessant voor de leerling kan de parafrase van de Koran zijn, in toegankelijke taal, van K. Abdolah. De vertaling van prof. J.H. Kramers, *De Koran*, Amsterdam 1992, is zwaar en moeilijk. Over de Koran als Gods Woord: Soera 2:2; 96:3-5.

- De leerling zelf laten ontdekken dat er soera's zijn uit Mekka en uit Medina (wordt boven elke soera vermeld).
- Vergelijken van vredelievende soera's (soera 2:256; 10:99; 29:46) met strijdlustige (Soera 9:5; 9:29).
- Soera's opzoeken over Oude- en Nieuwe Testament, wat wordt daarover gezegd? (Soera 5:44; 17:55.; 5:46; 5:48).
- Uitzoeken welke belangrijke thema's voor de geloofsbeleving in de Koran aan bod komen (Van horen zeggen, *Islam, Wegen van overgave*, Amersfoort 2004, 37).
- Het belang van de Hadith laten zien voor het begrijpen en interpreteren van de Koran (zie info 9).
- Het belang van de Hadith laten zien voor de latere ontwikkeling van de islam (zie info 10).
- Opzoeken vergelijken van bijbelse passages met wat de Koran zegt over Jezus (3:54; 4:171; 4:157; 5:116; 112:1-4).
- Enkele Koranpassages vergelijken met rabbijnse en apocriefe verhalen (zie info 11).

Week 5: Beleving van de islam

DS 16-18

In deze week staan we stil bij de geloofsbeleving van moslims. We gaan hierbij in op de vijf plichten waardoor de moslim aan zijn geloof in Allah uiting moet geven, de moskee, en het verschil in godsdienstige praktijk dat net als in andere godsdiensten ook tussen moslims onderling bestaat (interne pluraliteit).

Elke moslim wordt geacht zich te houden aan de vijf 'zuilen' of leefregels. Een eerste zuil is de geloofsbelijdenis, *sjahadah* ('getuigenis'). In het gebed, de *salat*, gedenkt men en prijst men God, in principe vijf maal per dag. De derde zuil is het geven van aalmoezen, *zakat*. In de heilige maand Ramadan is het vasten, *saum*, verplicht. Deze vasten wordt afgesloten met het Suikerfeest. Iedere moslim is tenslotte verplicht om één keer in zijn of haar leven op bedevaart te gaan, de *hadj*, naar de heilige stad Mekka. De laatste vier dagen van de bedevaart wordt het offerfeest gevierd.

In West Europa zijn moskeeën doorgaans omgebouwde achterafzaaltjes, soms worden ook nieuwe moskeeën gebouwd. De moskee onderscheidt zich van synagogen of kerken door een eigen inrichting. Behalve voor gebed wordt de moskee ook gebruikt als Koranschool en sociaal ontmoetingscentrum. Onder moslims is er groot verschil in toewijding aan de vijf zuilen en moskeebezoek.

Suggesties voor invulling

- *De 5 zuilen:*
- zelftoets maken over de vijf zuilen via spel:
(http://www.vanhorenzeggen.nl/leerling/p_detailpagina.asp?produktid=10937)
- *De feesten:*
- het offerfeest duiden door het verhaal te lezen van het 'offer van Ismaël' (37:102-107, vgl. info 8b) of door tekst lezen en filmpje bekijken op:
<http://www.schooltv.nl/eigenwijzer/2157342/levensbeschouwing/> > 'islam' > 'offerfeest'.

- *Salat*
- aandacht geven aan hoe het gebed gebeden wordt en bespreken:
http://www.risallah.com/islam/gebed.php?g=leer_gebed
- *salat* vergelijken met het Onze Vader (zie info 12).

- *Ramadan*
- bekijken van wenskaarten ter gelegenheid van Ramadan (vgl. onze kerstkaarten):
<http://abna.ir/data.asp?lang=3&Id=198543>

- *Hadj*
- getuigenis doornemen van bedevaarders naar Mekka (Van horen zeggen, *Islam, Wegen van overgave*, Amersfoort 2004, 24-25).
- stappen volgen die de bedevaartganger moet volgen bij de Hadj : <http://www.hadj.nl/>
> de 'Hadj in het kort' of via National Geographic (Engels):
http://www.youtube.com/watch?v=jM81wroj_MQ&feature=fvwrel

- *Moskee*
- op een duidelijke afbeelding van een moskee de verschillende gedeelten aanduiden.
(Van horen zeggen, *Islam, Wegen van overgave*, Amersfoort 2004, 13).
- moskeebezoek met bespreking achteraf.
- foto's laten zien van moskeeën, het bidden, het preken, de versieringen (geen afbeeldingen, wel kalligrafie), een imam.
- ingaan op deelname van vrouw aan gebed in de moskee (probleem van periodieke 'onreinheid') (zie info 11),
http://www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20050503_moskee01).
- beeldfragment laten zien van oproep tot gebed (bijv.
<http://www.youtube.com/watch?v=ktUd0ty2d7c>)
- beeldfragment over de moskee (schoolTV beeldbank 'De moskee, het gebedshuis van de islam' http://www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20040315_islam02)
- beeldfragment over moskeedienst (schoolTV beeldbank 'Moslims in de moskee, moslims komen voor de eredienst bij elkaar in de moskee'
http://www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20040315_islam03)

- *Praktijk*
- Interview lezen met moslims in Nederland, formuleren wat het geloof voor hen inhoud. (Van horen zeggen, *Islam, Wegen van overgave*, Amersfoort 2004, 10-11).
(Zie ook info 14).

Week 6: Mensenrechten en vrouwenrechten in de islam

DS 18-19

In deze laatste week gaan we in op verhouding tussen het godsdienstig en het maatschappelijk leven in de islam. Op dit vlak bestaat een groot verschil tussen traditioneel islamitische landen en de niet-islamitische landen. In de meeste islamitische landen neemt de islam een dominante of in ieder geval een geprivilegieerde plaats in; in de niet-islamitische landen is dit niet het geval. De waarden en normen van de islam komen niet zelden met die van de

moderne westerse samenleving in aanvaring. Eén van de grote uitdagingen van onze tijd is hoe met deze spanning moet worden omgegaan.

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de VN noemt o.a. het recht op vrijheid van denken, geweten en godsdienst. Dat houdt in dat men van godsdienst of overtuiging mag veranderen. Moslimlanden stelden een eigen Verklaring van de Mensenrechten op in de zgn. 'Verklaring van Caïro'. Daarin worden de mensenrechten onder het gezag van de sjaria geplaatst, de traditionele islamitische wetgeving. Zo bepaalt de Verklaring van Caïro in art. 6 dat vrouwen *eigen rechten en plichten* hebben, die worden bepaald door de Koran en Sjaria.

Heel wat moslimlanden hebben een gemengd juridisch stelsels: westers en sjaria. In landen waar de sjaria in voege is, wordt die daarom niet consequent toegepast. Toch bestaat er onder de bevolking een vrij brede acceptatie van de sjaria.

Suggesties voor invulling

- Neem enkele artikelen door uit de Verklaring van Caïro, en bespreek of de sjaria de daarin genoemde mensenrechten relativeert (zie info 15). Verklaring van Caïro:
- <http://www.cmo.nl/vnarena-vo/levensbeschouwing/basisopdrachten/mensenrechten-universeel-of-niet/bron-verklaring-van-cairo> Zie op deze site ook: 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens in Normaal Nederlands'.
- Vergelijk de UVRM (art. 2) met de Verklaring van Caïro (art. 6) betreffende de rechten van de vrouw (zie info 15).
- Ga na hoe moslims in moslimlanden staan tegenover de sjaria (info 15 > 'getuigenissen'). Ingaan op vervolging van christenen in onze tijd.
<http://www.opendoors.nl/>.

Materiaal:

Paul Lunde, *het verhaal van de islam* (2002)

Cor Jongeneelen e.a., "Wegen van overgave"

vergelijking Bijbel en Koran: <http://www.bijbelenKoran.nl/>

stichting evangelie & moslims: <http://www.evangelie-moslims.nl/>

Kader Abdolah, *De Koran: Een vertaling*, Breda 2008.

<http://www.Koranonline.nl/Koran/nl/index.php?>

Robert Woltering en Michiel Leezenberg, *De Koran voor beginners*, Amsterdam 2010.

Algemeen: P. Boersema (red.), *Christenen verkennen andere godsdiensten in West-Europa*, Zoetermeer 2009.

John Bowker, *een wereld van religies*, Kampen, 2002. – ook als bijlage DeMORGEN1998

Infomateriaal

Hier wordt tekstmateriaal geboden dat kan gebruikt worden. Het is zeker niet de bedoeling alles te gebruiken, er moet een keuze gemaakt worden. Een enkele keer worden vragen bijgevoegd, die de leerling kunnen helpen de tekst aandachtig te lezen en erover te reflecteren.

INFO 1 – persbericht

Orthodoxe godsdienst niet langer verplicht op Griekse scholen
“Katholiek Nederland” (Van de redactie) 31 juli 2008

Het orthodox godsdienstonderricht op de scholen in Griekenland is voortaan facultatief. Dat is vandaag vernomen van het Griekse ministerie van Onderwijs en Eredienst.

Verplichte kost

Tot op heden was de godsdienstles in het Griekse basis- en middelbaar verplicht. Het vak leert scholieren de beginselen van het Grieks-orthodoxe geloof, waartoe meer dan 90 procent van de Grieken zich rekent.

Europese Hof

De nieuwe wet, die het gevolg is van een arrest van het Europese Hof, geeft ouders van leerlingen het recht te eisen dat hun kinderen worden vrijgesteld van deelname aan de reguliere godsdienstles. De ouders zijn in dat geval niet verplicht de schooldirectie in te lichten over hun motieven of hun eigen levensbeschouwing bekend te maken.

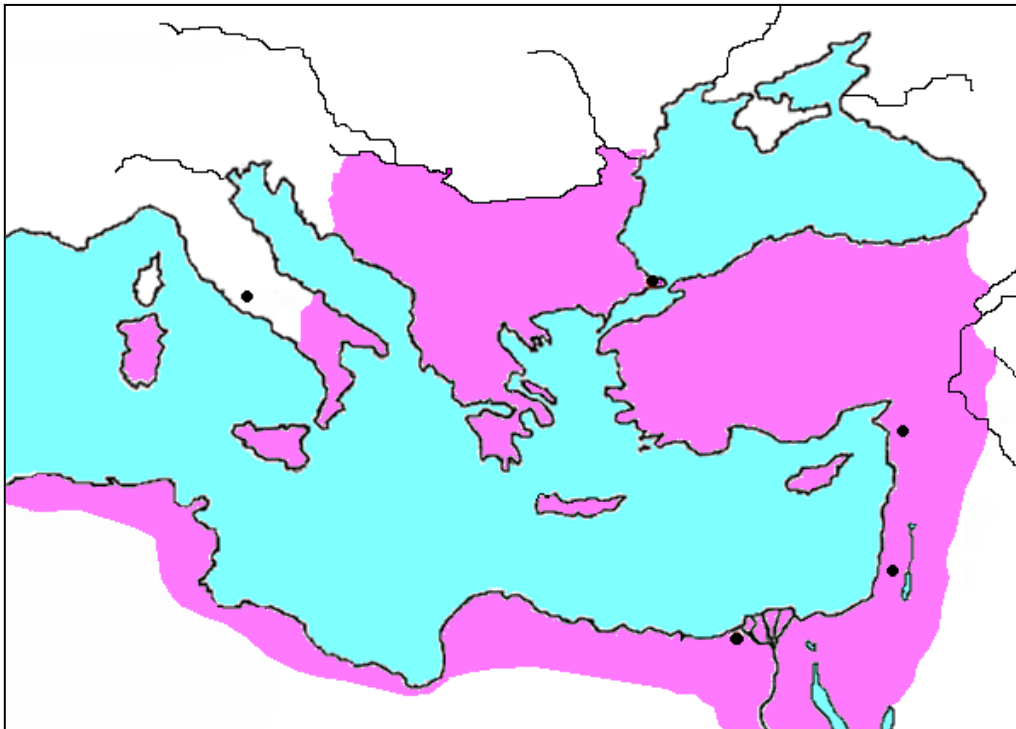
Kerk en staat

Er bestaat in Griekenland geen strikte scheiding van kerk en staat. De Grieks-orthodoxe Kerk, met 10 miljoen gedoopte leden, neemt in het staatsbestel van de Helleense Republiek een bijzondere plaats in. Formeel bestaat er in Griekenland godsdienstvrijheid, maar andere religies mogen geen missie- en zendingsactiviteiten ondernemen.

INFO 2 – De patriarchaten en de nationale kerken

In de 4e eeuw was het Romeinse Keizerrijk een christelijk rijk geworden. Er werd een eerste concilie bijeengeroepen in Nicea om de eenheid van het geloof te onderstrepen. Dat betekende dat andere christelijke stromingen zoals het arianisme, nestorianisme, monofysisme en nog enkele andere richtingen, verboden werden in het Rijk. Buiten de grenzen, in Perzië, konden deze groepen wel bestaan. In totaal zijn er zeven van die ‘oecumenische concilies’ geweest, die allen in het oosten plaatsvonden. Op de eerste twee concilies werden de vijf grote patriarchaten ingesteld: Rome, Constantinopel, Alexandrië, Antiochië, en Jeruzalem. Deze rangorde was een ere-rangorde. Elk van deze patriarchaten was autonoom in haar beleid. De patriarch van Rome, de paus, had het ereprimaatschap.

[Duid de vijf patriarchaten aan op de kaart.]

Toen het Romeinse Rijk werd opgedeeld in een West- en Oost Romeinse Rijk, kwam alleen Rome in het Westen te liggen, de andere patriarchaten lagen in het oosten. Behalve deze bestuurlijke scheiding was er ook een verschil in taal. In het Westen sprak men Latijn, in het oosten Grieks. De latere geschiedenis laat zien hoe de grens tussen oost (orthodox) en west (rooms-katholiek) samenvalt met landsgrenzen. In regio's waar dit niet het geval is zorgt dit vaak voor spanning (Balkan).

[legenda bij afbeelding hieronder]

Religieuze meerderheden in Europa en het Midden-Oosten, **per regio**.

blauw = rooms-katholiek

paars = protestanten

bruinrood = Oosters-Orthodox

groen = islam

Religieuze *meerderheden* in de landen op de grens tussen West- en Oost-Europa (**zonder protestanten**).

INFO 3 – Oosters schisma

achtergrondinformatie voor de leerkracht in verband met DS 4

De scheiding tussen Oost en West is niet plots op één moment gebeurd, maar was een *heel proces*, waarin het *filioque* een zeer gevoelig punt was (men vond die dingen destijds veel belangrijker dan tegenwoordig). Ter informatie een samenvatting van wat Hans Küng daarover zegt in: *Het christendom: Wezen, geschiedenis en toekomst*, Kampen 2009, 293-304. Zie ook nog: http://www.rkk.nl/abc/detail_objectID585186.html (interview met deskundige, beelden van ontmoeting van paus en metropoliet, en foto's van de verzoening in 1965).

Het schisma tussen de oosterse en westerse kerk kan eigenlijk niet gedateerd worden, eerder moeten we spreken van een lange scheidingsgeschiedenis. Het verschil in taal (Latijn – Grieks) speelt een rol (men begreep elkaars taal niet, op concilies had men tolken nodig), men had een verschillende cultuur en kende verschillende riten. Maar het beslissends waren kerkpolitieke factoren, met name de groei van de pauselijke macht.

Men kan drie fasen van vervreemding onderscheiden:

1. *Het nieuwe Rome (4^e-5^e eeuw)*

De keizer kiest Constantinopel als nieuw bestuurscentrum: het nieuwe Rome. Het oude Rome wordt geplunderd, het Westen kent door de volksverhuizingen een machtsvacuüm dat door de pausen opgevuld wordt, los van de Byzantijnse macht. Paus Gelasius I maakte eind 5^e eeuw aanspraak op het hoogste priesterlijk gezag over de hele kerk, dit tegenover het in het oosten verdedigde rijkskerkelijke principe dat men ook in het westen wilde doorzetten (Keizers Justinianus en Constans II zullen tegenstrevende pausen gewoon gevangennemen om hun keizerlijke wil aan en op te leggen).

2. *Het schisma van Fotius (8^e-9^e eeuw)*

Paus Stefanus II laat zich door de Frankische vorst Pepijn enkele voormalige Byzantijnse gebieden schenken, zo ontstaat de kerkelijke staat (*De Pepijnse schenking*). De paus begeeft zich hiermee op het terrein van de keizer. Leo III kroont Karel de Grote met de keizerstitel die voorbehouden was aan de keizer van Byzantium. In Byzantijnse ogen wordt hier een 'barbaarse' vorst tot keizer gekroond alsof er niet al een keizer was. Het gevolg is dat er nu tegenover de Byzantijnse heilsstaat een nieuwe, door de paus gesanctioneerde heilsstaat ontstaat. In het oosten werd Fotius tot patriarch aangesteld. Hij verdedigde de traditionele Byzantijnse autonomie tegenover het nieuwe primaatsverstaan van de paus. Daartoe had hij de twistpunten met Rome op een rijtje gezet. Hij was met name gealarmeerd door de toevoeging 'en de Zoon' (*filioque*) aan de Niceens-Constantinopolitaanse geloofsbelijdenis. Het gaat hierbij om een andere interpretatie van de drie-eenheid. In het Oosten was het eenheidsprincipe de ene God, die Vader was. In het Westen was dat de ene goddelijke natuur die door drie personen gedeeld werd. De gebeurtenissen zijn nogal verwarrend, maar het eindigt ermee dat op het concilie van Constantinopel van 879-880 een compromis werd bereikt: voor het westen werd het Romeinse patriarchaat erkend, maar voor het oosten werd pauselijke jurisdictie afgewezen (en de originele tekst van het credo, *zonder filioque*, werd bekrachtigd).

3. *Excommunicatie, scholastiek en kruistochten (11^e – 13^e eeuw)*

Paus Leo IX ondernam een veldtocht tegen de Noormannen in Zuid Italië – hij voelde zich in Rome immers bedreigd, maar Zuid Italië was een Byzantijnse provincie. Toen de paus in dat gebied ook nog de Latijnse liturgie invoerde, reageerde patriarch Caerularius geprikkeld: hij dreigde met sluiting van Latijnse kerken in Constantinopel, tenzij die de Griekse ritus overnamen. Vanwege die perikelen zond Rome een delegatie naar Constantinopel onder leiding van kardinaal Humbert, voorstander van een absolutistisch pausgezag. In Constantinopel aangekomen betwistte hij de geldigheid van de wijding van de patriarch.

Hoewel hij wist dat de paus net was overleden, schreef hij een excommunicatiebul tegen Caerularius (die hij 'bisschop' noemde) en diens helpers. Hij legde de bul op 16 juli 1054 op het altaar in de Hagia Sofia en vertrok. De patriarch reageerde door een tegenexcommunicatie van kardinaal Humbert en zijn begeleiders (niet de paus). Vanaf nu werd de naam van de paus niet meer genoemd in de Byzantijnse liturgie. De pausen beschouwden zichzelf al sinds de Pepijnse schenking niet meer als onderdaan van de keizer, nu zagen ze de oosterse kerk als gescheiden van Rome. De Gregoriaanse hervorming en de geheel andere Latijns-scholastieke theologie consolideerden de scheuring, die door de 'ontmoetingen' van Oost- en West tijdens de kruistochten alleen nog maar verder werden uitgediept.

INFO 4 – Iconen

Als men een orthodoxe kerk binnenkomt, vallen de vele iconen meteen op. Vooral op de iconostase, de iconenwand (zie volgend punt) hangen veel iconen. Als een orthodoxe gelovige de kerk binnenkomt zal hij zich voor een icoon plaatsen en die vereren (niet aanbidden) door ze te kussen en ervoor te bidden. Meestal wordt er ook een kaars bij aangestoken. Ook in het huis van een orthodox gelovige vindt men een icoon in de huiskamer, studeerkamer, slaapkamer, zelfs in de auto is er vaak een kleintje aanwezig. Een icoon is niet zomaar een schilderij of een uiting van religieuze kunst. In een icoon wordt de aanwezigheid van Christus (of wie er ook wordt afgebeeld) geopenbaard. De icoon voert de gelovige binnen in een geestelijke realiteit. God zelf, die onzichtbaar, is komt op zichtbare wijze langs de icoon ons leven binnen, evenzo de heiligen die op een icoon worden afgebeeld. De bedoeling van een icoon is zeker niet dat ze ons zou tonen hoe iemand (bijvoorbeeld Christus) er heeft uitgezien. Een icoon moet een geest van onthechting en stilte oproepen, zodat de icoon ons langs die stilte in contact met het goddelijke brengt. Zij is geen portret, maar een weg naar het goddelijke, of ook een openbaring van het goddelijke.

“De afbeelding is slechts een kopie van het onzichtbare. Maar de meditatie van het zichtbare kan ons verheffen tot de goddelijke meditatie.” *Dionysios de Aeropagiet*

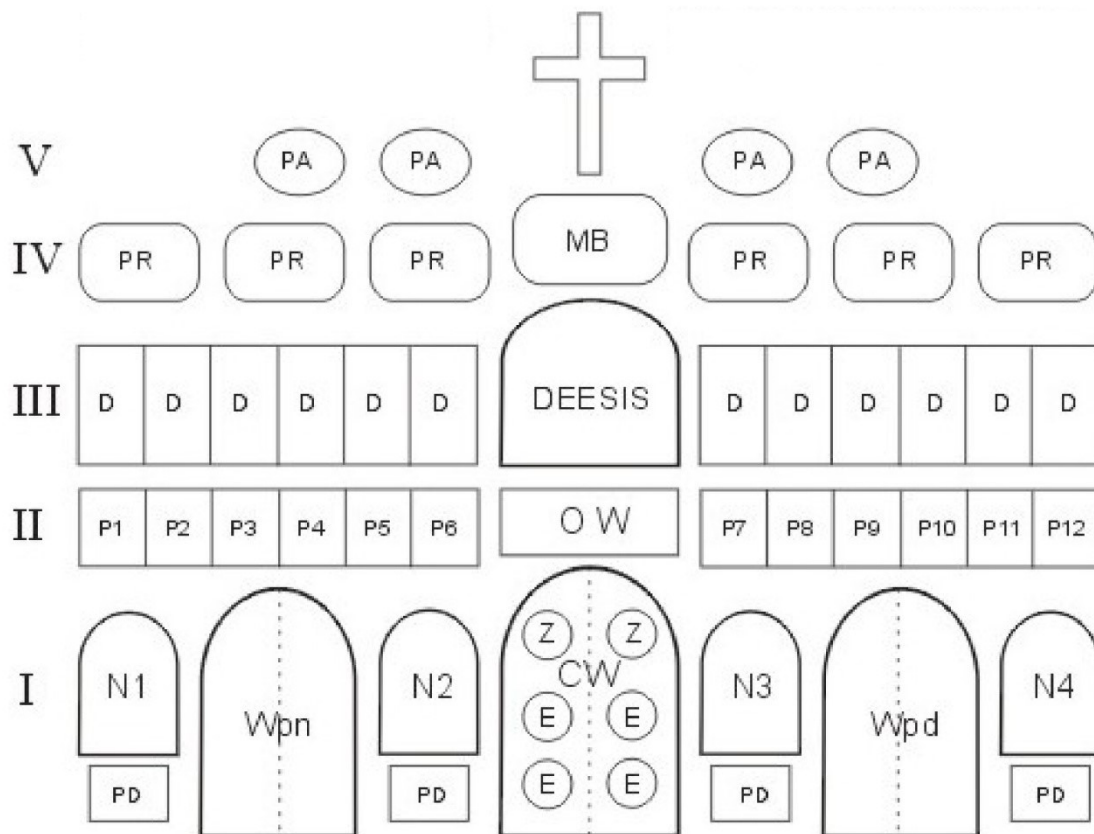
“Iconen zijn meestal op hout geschilderde afbeeldingen van Christus, van de Moeder Gods, van heiligen en profeten, van taferelen uit het Oude en het Nieuwe Testament. In de Orthodoxe Kerk nemen zij een heel bijzondere plaats in. Men zou kunnen zeggen dat de Orthodoxe Kerk niet denkbaar is zonder iconen.” *Ignace Peckstadt, “Een open venster op de Orthodoxe Kerk”, p. 94.*

INFO 5 – de iconostase

De iconostase of iconenwand scheidt het publieke gedeelte van de kerk af van het voorste deel, het 'heilige der heiligen'. Vroeger bestond die scheiding slechts uit een lage wand of een gordijn. Maar vanaf de 9e eeuw begon men iconen aan te brengen op die wand die uiteindelijk een volledige afscheiding werd. Aan het eind van de middeleeuwen vond men in alle orthodoxe kerken een iconenwand terug. Het idee is dat uit diepe eerbied voor Gods oneindige grootheid zijn heiligdom wordt afgesloten van de ruimte waar de gelovigen zich ophouden. In de iconenwand zijn drie deuren voorzien. De middelste is de 'koninklijke deur', die alleen bij liturgische vieringen wordt geopend. In de paastijd blijft die deur openstaan, dat symboliseert het open graf en de verrijzenis. Alleen de bisschop, priester of diaken mag door deze deur gaan. Anderen betreden het heilige langs een der zijdeuren. De iconen op de iconenwand worden beschouwd als vensters op het goddelijke. De iconen hebben een vaste plaats op de iconenwand.

De klassieke iconostase heeft vijf rijen ('registers') en is de visuele veruitwendiging van de theologie en spiritualiteit van de Orthodoxe Kerken. Hieronder volgt een beschrijving van boven naar onder van de stereotiepe indeling van de iconostase. In praktijk zijn altijd (grote) afwijkingen mogelijk.

Schema van de iconostase

- V: De hoogste rij (5) toont ons de patriarchen of aartsvaders. In het midden staat een kruis of de icoon van de Oudtestamentische Drievuldigheid (= Abraham en zijn hemelse gasten), als eeuwig begin van de heilsgeschiedenis.
- IV: Rij vier stelt de profeten van Mozes tot Jezus voor. De afgebeelde profeten hebben vaak rollen bij zich met hun eigen profetie over de Incarnatie. Daarbij wendden zij zich tot de eerste icoon van de rij, waar Maria met Jezus is afgebeeld. Deze illustratie is gebaseerd op Jesaja 7:14 en Mattheus 1:23.
- III: De derde rij brengt ons naar gebeurtenissen van het Nieuwe Testament. Het leven van Jezus komt hier aan bod (incl. dat van zijn moeder, Maria). Dat wordt gedaan aan de hand van de twaalf grote feesten uit de Orthodoxe Kerk afgebeeld: de *Dodekaorton* (8 gewijd aan Christus en 4 aan Maria). Meestal wordt aan deze rij ook nog het verrijzenis-icoon toegevoegd.
- II: Met de tweede rij komen we aan het eigenlijke centrum van de iconostase: de uitgebreide *Deësis* (De verheerlijkte Christus met Maria aan de rechter- en Johannes de Doper aan de linkerhand). Het intercessiegebed van de Maria en Johannes de Doper wordt gedeeld door een rij engelen en heiligen die paarsgewijs aansluiten. Eerst komen de engelen Michaël en Gabriël, vervolgens Petrus en Paulus, twee paren evangelisten en daarna andere kerkvaders, martelaren of monniken. De schare heiligen komt tussen

in een smeekgebed voor de mensheid en keert zich naar de oordelende rechter die op de centrale icoon staat afgebeeld. Christus is in deze rij tegelijk de hogepriester van de liturgie en de rechter van het komende oordeel: liturgie en eschatologie komen samen. Rijen twee en drie worden in de praktijk soms omgewisseld.

- I: Onderaan tenslotte krijgen we de lokale rij of de toegang tot het heiligdom. Links van de koninklijke deur hangt de icoon van de moeder Gods, rechts die van *Christus Pantokrator*. Deze laatste kan echter ook vervangen worden door een afbeelding van het wijdingsfeest van de kerk. De beroemde icoon, de *Triniteit* van Andrej Roeblov werd in 1425 geschilderd om in het Triniteitsklooster rechts van de deur opgehangen te worden. Links en rechts worden lokale heiligen afgebeeld. Op de twee zijdeuren zijn dit vaak Johannes Chrysostomus en Basilius de Grote. Zij worden gezien als de twee grote kerkvaders van de Goddelijke Liturgie. Evengoed kan de thematiek op de twee deuren echter over het paradijs gaan. Op de centrale deur zien we vaak de vier evangelisten, met daarboven de Annunciatie. Deze voorstellingen hangen nauw samen met de liturgie. Onder de grote Deësis-icoon van Christus komt men het paradijs binnen.

INFO 6 – islam

“Het Arabische woord ‘islam’ betekent in het Nederlands letterlijk ‘overgave’. Het geknield voorover buigen zodat het voorhoofd zelfs de grond aanraakt, drukt deze overgave uit. Deze nederige houding bij het ritueel bidden maakt duidelijk dat de gelovige zich aan Allah onderwerpt: Gods wil is wet! De uiterst diepe geknielde buiging blijft de meest opvallende en bekende gebedshouding bij deze wereldgodsdienst.

Al in de oudheid (bijvoorbeeld in het oude Egypte) drukten onderdanen zó hun nederigheid ten aanzien van hun heersers uit. Als hij hen welgevallig was, werden ze uitgenodigd om overeind te staan en zo met hem te spreken. Als hij hen niet accepteerde, konden ze ‘een schop’ van hem krijgen! De islam heeft deze rituele houding van onderdanigheid uit de Arabische cultuur overgenomen en behouden. Ze staat momenteel uitdrukkelijk in verband met de overgave aan Allah, de enige God. [...] De woorden ‘islam’ en ‘moslim’ bestaan uit de medeklinkers s-l-m. Deze medeklinkers zitten ook in het Arabische woord salaam, dat ‘vrede’ betekent. Als moslims elkaar groeten, zeggen ze: ‘as-salaamu alaykum’: de vrede zij met u. Dezelfde letters vinden we ook in de joodse groet ‘sjaloom’, dat betekent: veilig zijn, gezond zijn. De betekenis van het woord ‘islam’ is dus: vrede en geluk vinden, door zich te onderwerpen aan God. De persoon die zich aldus aan God onderwerpt, wordt aangeduid met ‘moslim’, dat wil zeggen hij of zij die zich aan God onderwerpt”.

Op Verhaal Komen - Islam voor bovenbouw vmbo. Alle docentenmateriaal, Baarn 2008, 34.

INFO 7 – jihad

Reza Aslan is een sjiitische, moderne godsdienstwetenschapper. Hij schrijft over de expansie van de islam. Vragen die gesteld kunnen worden: in hoeverre zijn islam en christendom wel of niet gelijk in het gebruiken van geweld? In hoeverre onderschrijven de religieuze boeken van beide godsdiensten het gebruik van geweld?

“De leer van de jihad werd, zoals zo veel islamitische leerstukken, pas lang na Mohammeds dood ideologisch volledig ontwikkeld – in een periode waarin islamitische veroveraars de culturen en gebruiken van het Nabije Oosten begonnen

over te nemen. We mogen niet vergeten dat de islam ontstond in een tijdperk van grote rijken en mondiale veroveringen: de tijd waarin het Byzantijnse en het Sassanidische rijk – beide theocratische rijken – voortdurend op gebiedsuitbreiding gerichte godsdienstoorlogen voerden. De van het Arabisch schiereiland afkomstige moslimslegers mengden zich eenvoudigweg in de bestaande conflictsituatie. Ze hadden die niet geschapen of bepaald, maar kregen wel al gauw de overhand. In tegenstelling tot de in het Westen gangbare voorstelling, dwongen de moslimveroveraars de door hen onderworpen volkeren niet zich te bekeren; ze moedigden hen daar niet eens toe aan. In werkelijkheid was het in de achtste en negende eeuw financieel en maatschappelijk zo voordelig om een Arabisch moslim te zijn dat de islam al gauw een elitair kringetje werd. Een niet-Arabier kon daar alleen via een ingewikkelde procedure lid van worden; om te beginnen moest hij de beschermeling van een Arabier zijn.

In deze periode waren Kerk en Staat één. Enkele opmerkelijke mannen en vrouwen uitgezonderd beschouwde destijds niet één jood, christen, zoroastrist of moslim zijn of haar religie als iets wat in de persoonlijke geloofsbeleving wortelde. Integendeel, je religie was je etniciteit, je cultuur en je sociale identiteit. Je politieke standpunten, je economische situatie en je ethische denkbbeelden werden erdoor bepaald. Meer dan ooit was je religie je *staatsburgerschap*.”

Reza Aslan, *Geen god dan God: Oorsprong, ontwikkeling en toekomst van de islam*, Amsterdam 2005, 118-119.

INFO 8 - tolerantie.

De status van christenen, joden en zoroastriërs (Perzische godsdienst) was in sommige opzichten minderwaardig. Zij werden beschouwd als ‘Volken van het Boek’, dat wil zeggen: zij die een geopenbaarde Schrift bezaten. Daarom werden zij over het algemeen niet gedwongen zich te bekeren, maar zij waren onderworpen aan een speciale belasting (die lichter was dan onder de Byzantijnse regering). Wel waren zij vrijgesteld van militaire dienst en zakat. Zij werden dhimmi’s genoemd. Ook werden zij geacht bepaalde kleren niet te dragen; ze mochten niet trouwen met een islamitische vrouw; hun getuigenis in gerechtshoven werd niet aanvaard tegenover die van moslims; de plaatsen of gebouwen waar zij godsdienstoefeningen hielden, moesten onopvallend zijn (klokkenluiden was verboden); zij waren uitgesloten van machtsposities. In later tijd werd daaraan toegevoegd: het verbod wapens te dragen of paarden te berijden, nieuwe kerken of synagogen te bouwen zonder toestemming, soms werden kerken ook afgebroken. Bekerings van de islam tot een andere godsdienst waren streng verboden, later zelfs onder dreiging van de doodstraf.

Hieronder een gedeelte uit: ‘*Steunpilaar voor de Reiziger en Gereedschap voor de Aanbidder*’ (‘*Reliance of the Traveller and Tools of the Worshipper*’ Edited and Translated by Sheik Nuh Ha Mim Keller) is een klassiek boek met de sjaria, islamitische wet, volgens de Sjafiïtische school. De auteur is Sjihabuddin Abu al- ‘Abbas, uit de 14e eeuw. De Engelse vertaling [waarvan hieronder de Nederlandse vertaling] is erkend door de Al-Azhar University in Egypte als een vertaling die "overeenkomt met het Arabisch origineel en conform is aan de praktijk en geloof van de orthodoxe Soennitische Gemeenschap”. (Extra uitleg: http://mappingsharia.com/?page_id=79). (A) staat voor aanvullende commentaar door (de hedendaagse) Sjeik 'Abd al-Wakil Durubi.

o11.4 Het minimum voor de niet-moslim taks is één dinar (4.235 gram goud) per persoon (A: per jaar). Het maximum is wat ook beide partijen overeenkomen. Het

wordt geïnd met mildheid en beleefdheid, zoals bij alle schulden, en wordt niet geheven op vrouwen, kinderen en gekken.

o11.5 Deze niet-moslim onderdanen zijn verplicht zich te schikken naar islamitische regels die betrekking hebben op de veiligheid en vrijwaring van leven, reputatie en eigendom. Daarbij zullen zij:

- (1) gestraft worden voor het plegen van overspel of diefstal, doch niet voor dronkenschap;
- (2) onderscheiden zijn van moslims in klederdracht, door een witte mantel (*zunnar*) te dragen;
- (3) niet gegroet worden met "Salamu 'alaykum";
- (4) zich aan de zijkant van de straat ophouden;
- (5) geen huizen bouwen, hoger dan die van moslims, doch als zij een hoog huis verwerven zal het niet neergehaald worden;
- (6) verboden worden openlijk wijn of varkensvlees te tonen (A: kerkklokken te luiden of kruisen te tonen), de Thora of het evangelie luidop te reciteren, of hun begrafenis en feestdagen publiekelijk te tonen.
- (7) verboden wordt nieuwe kerken te bouwen.

o11.6 Het is hun verboden te verblijven in de *Hijaz*, dat is het gebied en de steden rond Mekka, Medina en Jamama, voor meer dan drie dagen, als de kalief hen toestaat zich daar op te houden voor iets dat zij nodig hebben.

o11.7 Een niet-moslim mag niet binnengaan in het Mekkaanse heilige district (*Haram*), onder geen enkele voorwaarde, of ook een moskee betreden zonder toestemming (A: ook mogen moslims geen kerken betreden zonder hun toestemming).

o11.8 De kalief is verplicht hen die in moslimlanden wonen te beschermen zoals hij voor moslims zou doen, en vrijlating te zoeken voor hen die gevangen genomen werden.

o11.9 Als niet-moslimse onderdanen van de islamitische staat weigeren zich te conformeren aan de regels van de islam, of weigeren de niet-moslim taks te betalen, dan is inbreuk gepleegd op hun overeenkomst met de staat (A: hoewel, als het slechts één van hen is die ongehoorzaam is, betreft het alleen die persoon).

o11.10 Op de overeenkomst is ook inbreuk gepleegd [...] wanneer iemand:

- (1) overspel pleegt met een moslimvrouw of haar huwt,
- (2) vijandelijke spionnen of vijandige manschappen verbergt;
- (3) een moslim wegvoert van de islam;
- (4) een moslim doodt;
- (5) of iets zegt dat ontoelaatbaar is over Allah, de Profeet (Allah zegene hem en geve hem vrede) of de islam.

Uit '*Steunpilaar voor de Reiziger*' Vertaling uit het Engels.

De kalief kan dan kiezen uit vier straffen (o9:14) dood, slavernij, vrijlating zonder schadevergoeding, zichzelf vrijkopen met geld of met een moslim die door de vijand gevangen is.

INFO 9 – Hadith over de Koran

De Hadith interpreteert wat in de Koran zelf onduidelijk blijft. Bijvoorbeeld. In Soera 37:102-107 verhaalt de Koran dat Abraham zijn zoon wilde offeren. Volgens Gen. 22 is dat Izaak, volgens de moslims is dat Ismaël. Toch wordt de naam van de zoon in de genoemde soera niet

vermeld. De Hadith legt uit dat het om Ismaël gaat. De Hadith genaamd Al-Mustadrak van al Hakim vertelt [met wat uitleg tussen haakjes]:

“Wij waren bij Muawiyah’s [= eerste kalief van de Oemayyaden] uitnodiging en de mensen begonnen te discussiëren over het verhaal van Ismaël en Izaak. Muawiyah zei: Ik ben de expert die jullie nodig hebben. Wij waren bij de Profeet toen een bedoeïen tot hem kwam die zei: “O Profeet van God, ik heb de weiden verlaten die droog zijn, en ik heb het harde leven verlaten, de kinderen stierven en de rijkdom is verdwenen. Geef mij iets dat God jou geschonken heeft, o Zoon van de twee geofferden” [Mohammed is de zoon van Abdullah en nakomeling van Ismaël, beiden werden – bijna - geofferd]. De Profeet glimlachte en bekritiseerde niet wat hij gezegd had. De mensen vroegen: Wie zijn de twee geofferden, o Bevelhebber van de gelovigen? Hij antwoordde: Toen Abdul Muttalib bevolen werd om de put Zamzam te graven, beloofde hij een van zijn zonen te offeren als God hem zou helpen met zijn opdracht [de Zamzam te graven]. Toen hij zijn opdracht beëindigd had, wierp hij het lot op zijn kinderen, hij had er tien. De lot viel op Abdullah, dus hij besloot hem te offeren. Maar de oom van het kind, Banu Makhzum, was gekant tegen het offer en zei: geef je Heer genoegdoening en koop je eigen zoon vrij. Dus hij kocht hem vrij voor honderd kamelen. Muawiyah zei: dit is degene [van de twee geofferden], de andere is Ismaël. [Met andere woorden: het is Ismaël die wou Abraham offeren].
<http://www.islamic-awareness.org/Quran/Contrad/MusTrad/sacrifice.html> 14/02/2012, vertaald uit het Engels.

INFO 10 - Hadith en latere interpretatie van de Koran

Voorbeeld 1. De Koran gebiedt de *salat* (gebed) maar is niet duidelijk over wanneer dat precies moet. De Hadith zegt dat dit vijf keer per dag moet:

Oetba ibn Moeslim, cliënt van de stam Taim, heeft mij bericht, op gezag van Nafi’ ibn Djoebar (van wie veel overleveringen afkomstig zijn), van Ibn Abbaas: Toen de Profeet de *salat* kreeg opgelegd kwam Djibriel bij hem en verrichtte de middag-*salat* met hem toen de zon naar het westen begon te neigen. Voorts verrichtte hij met hem de namiddag-*salat* toen zijn schaduw net zo lang was als hij zelf. Voorts verrichtte hij met hem de *salat* van de zonsondergang toen de zon onder was. Voorts verrichtte hij met hem de late avond-*salat* toen de schemering verdwenen was. Voorts verrichtte hij met hem de ochtend-*salat* bij de dageraad.

Ibn Ishaak: *Het leven van Mohammed*: De vroegste Arabische verhalen, ingeleid, uit het Arabisch vertaald en toegelicht door Wim Raven, Amsterdam 2000, 48.

Voorbeeld 2. De Koran gebiedt dat een dief de hand wordt afgehakt (5:38). Dit wordt bevestigd, maar ook genuanceerd door de Hadith. Het idee lijkt te zijn dat een arme niet om een peulschil de hand moet afgehakt worden.

Aisja heeft overgeleverd dat de Profeet Mohammed zei, 'Naties voor jullie werden vernietigd door Allah omdat als een belangrijk iemand onder hen ging stelen, zij hem gingen vergeven en als een arme man ging stelen, gingen zij hem straffen volgens de wet van Allah! Ik zweer bij Allah, als Fatimah, de dochter van Mohammed zou stelen, dan zou ik zelf haar hand afhakken!'

Sahih Bukhari, Boek 56, Hadith 681.

Van Aisja: Toen de Profeet nog leefde werd de hand van een dief alleen afgehakt om een maliënkolder of een schild, beide zijn kostbaar.

Boukhari Boek 86, Hadith 13 / Moeslim boek 29 Hadith

<http://www.maroc.nl/forums/hadieth/32518-de-mooiste-sahi-hadiths-kon-vinden.html>
18/02/12.

Voorbeeld 3. De islam is niet tolerant tegenover afvalligheid. In de Koran echter wacht de afvallige pas zware straffen in het hiernamaals (2:217). Ommekeer en vergeving zijn echter mogelijk. Maar in de *Hadith* vinden we een uitspraak van de profeet die een bestraffing al in dit leven rechtvaardigt:

Ikrima heeft overgeleverd: Ali liet een aantal mensen verbranden en dit nieuws bereikte Ibn 'Abbas, die zei, "Was ik in zijn plaats geweest had ik hen niet verbrand, aangezien de Profeet gezegd heeft, 'Straf niemand met Allah's straf.' Er is geen twijfel, ik zou hen gedood hebben, aangezien de Profeet gezegd heeft, 'Indien iemand (een moslim) zijn godsdienst verwerpt, dood hem.' "

Bukhari 4:52:260. <http://exmoslim.org/doodsvonnis%20voor%20afvalligen.html>
18/02/12

Zo werd dan algemeen aanvaard dat de afvallige met de dood moet worden bestraft. Dat gold ook voor hij die zich blijft beschouwen als islamiet, maar een afwijkende mening heeft over bepaalde zaken. De bekende uitspraak in Soera 2:256: *Er is in de godsdienst geen dwang*, betekent dus niet dat een moslim zich tot een ander geloof mag bekeren.

Ter vergelijking: in het christendom aanvaardt Augustinus (5^e eeuw) het gebruik van geweld tegen ketters, maar de doodstraf wijst hij af. Thomas van Aquino zal acht eeuwen later ook de doodstraf tegen ketters aanvaarden: "*Het geloof aanvaarden is een zaak van de wil, maar aan het al aangenomen geloof vasthouden is een kwestie van noodzaak*". Het gevolg is dat de inquisitie in de volgende eeuwen duizenden slachtoffers zal maken. Echter, Aquino heeft in tegenstelling tot de Hadith geen goddelijk gezag.

INFO 11 - rabbijnse en apocriefe verhalen in de Koran

Vergelijk Soera 3:49 met het Evangelie van Thomas.

1. Dit kleine kind Jezus speelde, toen hij vijf jaar oud was, bij een oversteekplaats van een beek. En hij verzamelde het water dat daar stroomde in een poel, en maakte die schoon. Hij deed dat alles alleen door zijn woord. 2. En toen hij zachte klei had gemaakt, vormde hij daarvan twaalf mussen. Het was Sabbat toen hij deze dingen deed. En er waren ook andere kinderen aan het spelen met hem. 3. Een zekere jood zag wat Jezus deed: spelen op de sabbat, en ging meteen naar zijn vader Jozef. "Zie, jouw kind is bij de beek en hij heeft klei genomen en twaalf kleine vogels geboetseerd, en hij heeft de sabbat ontheiligd". 4. En Jozef ging naar de plaats en zag en riep tot hem en zei: "Waarom doe jij deze dingen op de sabbat, dat is niet volgens de wet!" Maar Jezus klapte in zijn handen en riep naar de mussen en zei tot hen: "Ga!" En de mussen vlogen op en gingen kwetterend weg. 5. En toen de joden dit zagen waren ze verbaasd, en gingen heen en vertelden de oudsten wat ze Jezus hadden zien doen.
Bron?

Vergelijk Soera 21:51-70 met een gedeelte uit Genesis Rabba 38 (joodse midrasj).

Abrahams familie placht beelden te maken en die op de markt te verkopen [...]. Een vrouw kwam, zij droeg een kom met fijn meel en zei: “hier, offer dit aan de goden”. Toen nam Abraham een stok, sloeg al de beelden stuk, en plaatste de stok in de hand van de grootste van hen. Toen zijn vader kwam vroeg die: “Wie heeft dit gedaan met de goden?” Abraham antwoordde: “zou ik iets verbergen voor mijn vader? Een vrouw kwam met een kom fijn meel en zei: ‘hier, offer dit voor hen’. Toen ik het offerde zei een god: ‘ik wil eerst eten’, en een andere zei: ‘nee, ik wil eerst eten’. Toen rees de grootste van hen op en sloeg al de andere stuk”. Zijn vader antwoordde: “Hou je me voor de gek? Zij kunnen niets doen!” Abraham antwoordde: “u zegt dat ze niets kunnen. Laat uw oren horen wat uw mond zegt!”

H.N. Bialik & Y.H. Ravnitzky, *The Book of Legends: Sefer Ha-Aggadah*, New York 1992, 32. Vertaald uit het Engels.

INFO 12 – vrouwen in de moskee

“Islamitische vrouwen hebben evenveel recht als mannen om deel te nemen aan het vrijdagmiddaggebed in de moskee. In de praktijk worden moskeeën echter vrijwel uitsluitend door mannen bezocht. Officieel worden vrouwen niet geweerd, maar zij zouden vaker in een ‘onreine’ staat verkeren dan mannen. Vrouwen kunnen bijvoorbeeld niet deelnemen aan het rituele gebed (salat) wanneer zij ongesteld zijn of net een kind ter wereld hebben gebracht; zowel menstruatie als bevalling valt onder de noemer ‘grote onreinheid’. Als moeder en huisvrouw komen zij bovendien sneller dan mannen in aanraking met ‘kleine onreinheid’ (uitwerpselen, urine, braaksel, bloed en wondvocht). Omdat vrouwen toch ergens goddelijke kracht (baraka) vandaan moeten halen, proberen zij met andere verdiensten hun zonden of slechte daden weg te werken. Zij geven aalmoezen aan bedelaars, brengen eten naar hun burens en bezoeken heiligen”.

Op Verhaal Komen -Islam voor bovenbouw vmbo Alle docentenmateriaal, Baarn 2008, 58.

INFO 13 – het gebed

Het gebed moet, na een rituele reiniging verricht te hebben, in het Arabisch worden uitgesproken, heeft meer waarde als het in groep wordt gebeden, en gaat gepaard met vastgestelde rituelen, buigingen van het lichaam. Men hoort het vijf maal per dag te bidden op vastgestelde tijden, die naargelang de plaats verschillen. De engel op de linker- en rechterschouder noteren de kwade en goede daden van de gelovige in het levensboek dat wordt bewaard tot de dag des oordeels. Er zijn enkele overeenkomsten met het Onze Vader, maar wat opvalt is dat Allah nergens ‘Vader’ wordt genoemd, hij kan immers geen kinderen hebben. (Onder de 99 namen van Allah komt evenmin ‘Vader’ voor). Zoals in het christendom en jodendom kent de islam ook vrij geformuleerde gebeden. Een opdracht kan eruit bestaan te zoeken naar verschillen en overeenkomsten met het Onze Vader.

Allah is de grootste

Heilig bent U, o Allah, en lof zij U, en gezegend is Uw naam en hoog is Uw roem, er is geen god behalve U.

Ik zoek mijn toevlucht bij Allah tegen het kwade van Satan de vervloekte.

In naam van Allah, de Barmhartige, de Genadevolle. Alle lof zij Allah, de Heer der werelden. De Barmhartige, de Genadevolle. Meester van de Dag des Oordeels. U alleen aanbidden wij en U alleen smeken wij om hulp. Leid ons op het rechte pad, het

pad van hen aan wie Gij gunsten hebt geschonken, niet dat van hen op wie toorn is nedergedaald, noch dat der dwalenden. (= *Soera 1*)

Volgt een vers uit de Koran naar vrije keus, bijv. In naam van Allah, de Barmhartige, de Genadevolle. Zeg: "Allah is de Enige. Allah is zichzelf-genoege, Eeuwige. Hij verwekte niet, noch werd Hij verwekt. En niemand is Hem in enig opzicht gelijk." (Soera 112).

Allah is de grootste. Heilig is mijn Heer de grote! Heilig is mijn Heer de grote! Heilig is mijn Heer de grote! Allah verhoort hem, die Hem looft. Onze Heer, alle lof zij U.

Allah is de grootste. Heilig is mijn Heer, de allerhoogste.

Allah is de grootste. O mijn Heer! Vergeef me en heb genade met mij.

Allah is de grootste. Heilig is mijn Heer, de allerhoogste.

Allah is de grootste. Alle aanbidding in woorden, daden en bezittingen weergegeven komt Allah toe.

Vrede zij met U, O Profeet, En de genade van Allah en Zijn zegeningen. Vrede zij met ons, en met de ware dienaren van Allah. Ik getuig dat er geen god is dan Allah. En ik getuig dat Mohammed zijn dienaar en boodschapper is.

Vrede zij met U en de genade van Allah (*tegen de engel rechts*). Vrede zij met U en de genade van Allah (*tegen de engel links*).

Moge Allah het gebed accepteren.

http://www.risallah.com/islam/gebed.php?g=leer_gebed

INFO 14 – islam in de praktijk

Een opdracht kan zijn: duid aan in de tekst waar het geloof geïmplementeerd wordt. Welke islamitische godsdienstvoorschriften worden niet genoemd (niet geïmplementeerd)?

“Osman (17) kwam op zesjarige leeftijd met zijn moeder naar Utrecht. Zijn vader was drie jaar eerder gegaan. In Turkije was hij nog nooit op school geweest. Hier in Nederland ging hij voor het eerst. Hij doet nu het MBO in Den Haag en dat gaat hem goed af. Samen met een oudere neef bewoont hij in de stad een studentenetage. In de weekends gaat Osman naar huis in Utrecht. We zitten op zijn kamer te praten. Er staat een pot sterke koffie tussen ons in en een bord baklava, Turkse koekjes van bladerdeeg met ontzettend zoete suikerstroop en nootjes. Hij draagt sportschoenen en op zijn spijkerbroek een T-shirt met opdruk van zijn opleiding.

‘Eigenlijk vinden mijn ouders het maar niks dat ik zo woon; ze hebben liever dat ik thuis blijf wonen tot ik trouw. Maar ze begrijpen ook wel dat ik niet elke dag zo ver kan reizen. Toen hebben ze geëist dat ik dan samen met Ebdul, mijn neef, in een huis zou gaan zitten. Nou, daar had ik helemaal geen problemen mee. Wel zo gezellig. Het heeft nog wel meer voordelen. Ik weet zeker dat ik geen varkensvlees krijg voorgeschoteld en op vrijdag kunnen we elkaar ertoe aanzetten naar de moskee te gaan; daar hebben we niet altijd zin in. Ik heb meer geluk gehad dan Turkse jongens en meisjes die tien jaar ouder zijn. Veel van hen zijn werkloos. Ze werden niet gestimuleerd om verder te leren. De ouders wisten niks en de meeste onderwijzers dachten dat je na een paar jaar wel terug zou gaan naar Turkije. Dus waarom zou je je hoofd breken op het havo? Mijn vader was anders, mijn beide ouders vonden onderwijs belangrijk. Mijn vader zei: als je niet leert, word je schoonmaker. Hij wilde dat ik hogerop kwam. Zelf heeft hij nauwelijks opleiding gehad. In de vakanties moest ik van mijn vader wel altijd een baantje nemen, om bij te verdienen; zoveel jaar op school kost veel geld. Aan sport kom ik niet al te veel meer toe, te druk met mijn studie en andere activiteiten. Vroeger was ik lid van een voetbalclub en ‘s winters

schaatste ik met vriendjes. In Utrecht woonden we dicht bij de kunstijsbaan. Dat moet in die tijd voor veel mensen wel een komisch gezicht geweest zijn: een Turk op ijshockeyschaatsen.

Mijn geloof is belangrijk in mijn leven. Ik drink geen alcohol, nooit gedaan. Ik vast tijdens Ramadan en op vrijdag ga ik naar de moskee. Vanuit mijn geloof heb ik aandacht voor mensen in de samenleving die het minder goed hebben. Mijn ouders hebben mij geleerd: niet alleen aan jezelf denken. Nederland is een fantastisch land vind ik. Het zou een voorbeeld moeten zijn voor de rest van Europa.”

Op Verhaal Komen -Islam voor bovenbouw vmbo. Alle docentenmateriaal, Baarn 2008, 32.

INFO 15 - Mensenrechten vrouwenrechten

Onderzoek van de (islamitische) mensenrechten volgens de Verklaring van Caïro. Daarin wordt vaak verwezen naar de sjaria. Hieronder twee voorbeelden m.b.t. Art.2. en 6. (Andere artikels kunnen ook vergeleken worden met wat de sjaria daarover zegt: raadpleeg ‘read if for yourself’ op: http://mappingsharia.com/?page_id=79). Het is natuurlijk ook nodig na te gaan in hoeverre de sjariawetten daadwerkelijk worden uitgevoerd. Daarnaast is het interessant na te gaan hoe verschillende soorten moslims staan tegenover de sjaria (zie de getuigenissen, die zich lenen voor overdenking en discussie). De sjaria wordt gezien als de goddelijke wet. Dat kun je een dogma noemen. Vraag: is de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, niet ook een dogma, cfr. de *Bill of Rights* (een inspiratiebron voor de Universele Rechten) die stelt: “We hold these truths to be self-evident”.

De doodstraf

Verklaring van Caïro. Art.2. *Allah heeft aan ieder het leven geschonken. Daarom heb je recht om te leven en mag niemand je van het leven beroven tenzij er volgens de sjaria goede redenen voor zijn. De staat moet je beschermen tegen lichamelijk geweld tenzij er volgens de sjaria goede redenen zijn om dat niet te doen.*

Een ‘goede’ reden voor levensberoving kan zijn: geloofsafval

o8.1 Als iemand die de pubertijd bereikt heeft en bij zijn volle verstand is, afvalt van de islam, verdient hij het gedood te worden.

o8.2 In dergelijk geval is het een verplichting voor de kalief (A: of zijn plaatsvervanger) hem te vragen te herroepen en terug te keren tot de islam. Als hij dat doet, wordt dat aanvaard van hem, maar als hij weigert, wordt hij onmiddellijk gedood.

o8.4 Er is geen schadeloosstelling voor het doden van een afvallige (O: of compensatie, vermits het gaat om iemand die verdient gedood te worden.)

Uit ‘*Steunpilaar voor de Reiziger*’ Vertaling uit het Engels (A: volgens de hedendaagse Sjeik 'Abd al-Wakil Durubi. O: uit een commentaar van Sheikh 'Umar Barakat, 19^e eeuw).

In moslimlanden interpreteert men godsdienstvrijheid als de vrijheid om het geloof waarin men geboren is te behouden, of over te gaan op de islam, niet andersom. De meeste moslimlanden hebben de sjaria over geloofsafval wel buiten werking gesteld, al blijft er gevaar van fundamentalisten. De sjaria blijft echter wel gelden voor familie- en erfrecht. Dat betekent dat moslims en afvalligen niet van elkaar kunnen erven, dat het huwelijk ontbonden

dient te worden (anders wordt ook de partner als afvallig beschouwd), en kinderen worden aan de voogdij van een afvallige onttrokken.

Getuigenis.

[‘Joris’ is een Nederlandse student die een jaar lang tussen leeftijdgenoten in Egypte verblijft. Hier heeft hij een gesprek met Hazem die ‘liberaal’ is].

‘Kijk Joris, als jij je bekeerde tot islam en er dan weer openlijk vanaf zou vallen, dan is het mijn plicht je te doden.’ Hazem de Liberaal kijkt me bloedserieus aan. We zien elkaar inmiddels zes maanden bijna dagelijks, en om dat te vieren prikken we een vorkje bij zijn neef in Haram. [...] We kwamen op het doden van afvalligen via Hazems prognose dat vrije verkiezingen in Egypte zullen resulteren in de invoering van de sharia; zeventig procent van de Egyptenaren is daar namelijk voorstander van, Hazem inclusief. Op mijn vraag wat dan het verschil was tussen fundamentalisten en hemzelf, citeerde hij met opgestoken wijsvinger Voltaire: ‘Ik ben het oneens met u maar zal mijn laatste druppel bloed geven voor uw recht uw mening te uiten. Fundamentalisten zien democratie als “de macht aan ons”, liberalen als “de macht aan het volk”. Ze willen van christenen tweederangsburgers maken en ze zijn voor *hesba*, het brandmerken van bepaalde moslims tot ongelovigen.’ Hazem is hiertegen, alleen mensen die zich bekeren en dan openlijk verklaren afvallig te zijn, moeten worden gedood, ook ik. Kunnen de dertig procent tegenstanders van sharia worden berecht door seculiere westerse wetten, zoals tijdens het kolonialisme? ‘Beslist niet. We hebben tien procent criminelen, hebben zij recht op een apart wetssysteem? Er moeten peilingen zijn of de meerderheid nog steeds de sharia wil. [...] Zelf ben ik voor sharia want ik houd van mijn geloof,’ verklaart Hazem. ‘Sharia werkt ook gewoon beter. In Saoedi-Arabië hakken ze dieven de hand af en kijk hoe weinig daar wordt gestolen. Of stel dat ik mijn zus betrapte op *zinna*...’ *Zinna* betekent zowel overspel als voorhuwelijkse seks. ‘Dan dood ik haar, dat ligt in de Egyptische aard. De Sharia houdt daar rekening mee en straft licht – mits je vier getuigen van *zinna* hebt.’ Ik knik en slik. Een Voltaire citerende liberaal die zijn vriend zou doden bij afvalligheid, en zijn zus bij overspel.

Joris Luyendijk, *Een goede man slaat soms zijn vrouw*, Amsterdam 1998, 172-173.

Zie voor een concreet voorbeeld: ‘Maher en Dina uit Egypte’:

<http://www.opendoors.nl/vervolgdechristenen/ontmoet/ontmoet-maher-en-dina-uit-egypte/26/02/2012>.

Lichamelijk geweld

Uit Art. 2: *De staat moet je beschermen tegen lichamelijk geweld tenzij er volgens de sjaria goede redenen zijn om dat niet te doen.*

Diefstal kan een reden zijn tot lichamelijk geweld: het afhakken van de hand. De sjaria zegt daarover:

p21.1 Allah, de allerhoogste zegt: “En de dief en de dievegge, houdt hun de hand af ter vergelding voor wat zij begaan hebben, als een afschrikwekkend voorbeeld van God. God is machtig en wijs (Koran 5:38).

P21.2 De Profeet (Allah zegene hem en geve hem vrede) zei:

(1) “Allah vervloekt de dief wiens hand is gestolen voor het stelen van touw”.

(2) Als Mohammeds dochter Fatima zou stelen, zou ik haar hand afhakken”.

P21.3 Het berouw van een dief is van geen nut tenzij hij teruggeeft wat hij gestolen heeft. Als hij geen geld heeft moet hij het slachtoffer hem doen vrijstellen van financiële verantwoordelijkheid.

Uit ‘*Steunpilaar voor de Reiziger*’ Vertaling uit het Engels.

“De vijf *hadd*-delicten zijn ontucht, beschuldiging van ontucht, diefstal, straatroof en alcoholgebruik. Deze vijf worden ook wel koranische delicten genoemd. Hierop staan volgens de klassieke sharia extreem zware lijfstraffen, zoals steniging in bepaalde gevallen van ontucht; kruisiging, amputatie of zelfs doodstraf in geval van straatroof; amputatie bij diefstal; en tientallen zweepslagen voor vormen van ontucht en alcoholgebruik”.

J.M. Otto, *Sharia en Nationaal Recht: Rechtssystemen in moslimlanden tussen traditie, politiek en rechtsstaat*. Amsterdam 2006, 103-104.

Getuigenis

[Joris is een Nederlandse student die een jaar lang tussen leeftijdgenoten in Egypte verblijft. Hier heeft hij een gesprek met Imad die vroeger atheïst en marxist was, maar nu fundamentalist].

Hoe zit het met zijn interpretatie van *hudud*, lijfstraffen? Peinzend plukt Imad aan zijn kin. ‘Lijfstraffen lijken inderdaad strijdig met het recht op lichamelijke onschendbaarheid. Maar de islamitische wet ken een stelsel van eisen waaraan moet zijn voldaan voordat een lijfstraf wordt opgelegd: de dief mag niet hebben gestolen uit honger, hij mag niet minderjarig of ontoerekeningsvatbaar zijn. Er moeten meerdere getuigen van de diefstal zijn, de buit moest liggen op een afgesloten plaats en zeer waardevol zijn. De waarde moest je van tevoren weten en de buit moet je voor jezelf hebben gehouden. Aan al deze eisen voldoen is praktisch onmogelijk, dus in de praktijk zullen er nauwelijks lijfstraffen worden opgelegd. Het is een afschrikkingmechanisme. Als ik president was, werd er niet gehakt, maar iedereen zou weten welke straf op stelen staat. Hooguit hakte ik een of twee keer een hand af, zodat iedereen wist hoe de vlag erbij hing. Omdat ons strafrecht is gebaseerd op het Franse wetboek uit de koloniale tijd, kent Egypte momenteel geen lijfstraffen. Dat is spijtig. Ik vraag me weleens af: mensenrechten voor de dief? En de rechten van het slachtoffer? Als je vier jaar hebt gespaard voor je bruiloft en iemand steelt dat geld, dan hak je niet zijn hand eraf, maar zijn hoofd! Zo zal het gaan in een fundamentalistische staat: geld terug, of je hand eraf. Wij fundamentalisten beschermen het slachtoffer, niet de dief.’

Joris Luyendijk, *Een goede man slaat soms zijn vrouw*, Amsterdam 1998, 38-39.

Vrouwenrechten

Verklaring van Caïro, Art. 6. *Vrouwen hebben evenveel waardigheid als mannen. Ze hebben eigen rechten en ook eigen plichten. Ze mogen eigen identiteit hebben en financieel onafhankelijk zijn. Mannen zijn verplicht om hun gezin te onderhouden.*

Bij het getuigen voor de sjaria-rechtbank is het getuigenis van twee vrouwen evenveel waard als het getuigenis van één man.

Koran 2:282 En roept twee getuigen op uit het midden van jullie mannen. En als er geen twee mannen zijn, dan een man en twee vrouwen uit hen die jullie als getuigen

aanvaarden, zodat als één van haar beiden zich vergist, de andere haar eraan kan herinneren.

Sjaria.

o24.7 Een getuigenis is wettelijk aanvaardbaar als het zaken betreft die betrekking hebben op eigendom, of transacties handelende over eigendom zoals verkopen:

(1) twee mannen;

(2) twee vrouwen en een man;

(3) of een mannelijke getuigenis samen met de eed van de aanklager

o24.8 Als het getuigenis niet eigendom betreft, zoals een huwelijk of voorgeschreven wettelijke straffen, dan mogen enkel twee mannelijke getuigen getuigenis afleggen (A: hoewel de Hanafitische school toestaat dat twee vrouwen en een man mogen getuigen bij een huwelijk). [...]

Uit *'Steunpilaar voor de Reiziger'* Vertaling uit het Engels (zie ook info 6) (A: volgens de hedendaagse Sjeik 'Abd al-Wakil Durubi).

De twee onderstaande getuigenissen laten zien dat moslims de islam verschillend interpreteren. Een opdracht kan eruit bestaan die verschillen hier aan te tonen.

Getuigenis (1)

[Joris is een Nederlandse student die een jaar lang tussen leeftijdgenoten in Egypte verblijft. Hier heeft hij een gesprek met Iemèn, een studente, het gesprek heeft plaats in de openbare bibliotheek].

Behaaglijk onder de airco van de bibliotheek open ik met de opmerking dat volgens sommige westerlingen vrouwen worden onderdrukt door islam. Meteen schiet Iemèns gezicht in een verontwaardigde grimas: *'Ya rabb, o Heer. Hoe komen ze erbij?'* Ik noem de dubbel tellende mannelijke getuigenis voor een sharia-rechtbank. Ze schiet naar voren. *'Dat heeft niets met onderdrukking te maken. Mannen hebben gewoon betere hersenen. De Koran zegt: "Mannen zijn superieur aan vrouwen"'*. Ze ontspant. *'Vroeger werd de sharia letterlijk toegepast, maar door de ontwikkeling van de samenleving kan dat niet meer. We moeten de sharia invoeren, maar aangepast aan deze tijd. Dus niet, zoals de fundamentalisten willen, terug naar het zwaard en de kameel[...].'*

Bij al dit soort regels is het belangrijkste volgens Iemèn dat ze rechtvaardig zijn, want dat is het kenmerk van islam. Ik vraag haar om een voorbeeld van rechtvaardigheid. *'Handen afhakken'*.

'Hm. Ik ken mensen die lijfstraffen juist als een schending van de mensenrechten zien.'

'Een dief is een dief! Hoe weet je zeker dat hij niet weer steelt als je zijn hand er niet afhakt? Hetzelfde geldt voor de doodstraf natuurlijk. Wie moordt, verliest het recht op leven. Het is een schande dat we op dit moment geen lijfstraffen hebben.' Een innemende glimlach. *'Die mensenrechten van de Verenigde Naties zijn natuurlijk zo westers als wat. Toen ze werden opgesteld, werd Egypte nog geregeerd door koning – corruptie – Farook, een Engelse pion. Jullie hebben jullie mensenrechten, en wij de onze.'* We komen op de rechten van religieuze minderheden, zoals de zes miljoen Egyptische christenen. *'helemaal gelijk in een islamitische staat,'* stelt Iemèn beslist. *'Alleen betalen ze wat extra belasting omdat ze worden beschermd door moslimlegers.'* En als een christen nu dolgraag het leger in wil? *'het leger verdedigt de umma, de gemeenschap van gelovigen. Christenen zouden daarin slechts huurlingen*

zijn en die zijn onbetrouwbaar. Dat zei Machiavelli al en dat was een westerling.’ Ze grinnikt.

Zitten er nu christenen in het Egyptische leger? ‘Uh... ja want we hebben geen sharia. Maar zij zitten daar als Egyptenaar, niet als christen.’ Zouden ze bij invoering van sharia het leger moeten verlaten? Na een korte peinspauze zegt ze: ‘Nee, maar ze moeten trouw zweren en onder strikte supervisie staan. Het is bewezen dat christenen soms a zeggen en b doen. Dat ze deserteren’.

Joris Luyendijk, *Een goede man slaat soms zijn vrouw*, Amsterdam 1998, 125-126.

Getuigenis (2)

[bovenstaand gesprek wordt verder gevoerd met twee andere studentes: Layla en Maha]

‘Mannen en vrouwen zijn in islam volledig gelijk’, steekt Layla op besliste toon van wal. ‘Allah is rechtvaardig en Allah zegt dat ieder mens zich gelijk moet verantwoorden voor zijn daden. Nu vraag ik je: is het rechtvaardig vrouwen minder hersens te geven, maar ze wel af te rekenen op wat ze doen? Maha knikt bedaard instemmend: ‘Fundamentalisten komen altijd met het Koranvers: “Mannen zijn superieur aan vrouwen”, maar dat verwijst naar fysieke kracht. Mannen vechten in oorlogen.’ Layla vult aan: ‘of ze schermen met de overlevering van de profeet: “Vrouwen schieten tekort in geest en geloof”. Maar uit onderzoek blijkt dat die vals is, de profeet heeft het nooit gezegd.’

Als mannen en vrouwen gelijk zijn, vraag ik, waarom komen vrouwen er dan zo bekaaid vanaf bij polygamie, erfenissen en getuigenissen? Maha zuigt zich vol lucht, maar Layla is haar voor: ‘Dat gaat niet over islam, maar over de verkeerde manier waarop mannen islam door de eeuwen heen hebben geïnterpreteerd. Stamp dit in je hoofd: *wat ooit gold hoeft niet altijd te gelden*. Vóór islam hadden vrouwen geen enkele rechten. Dochters werden bij de geboorte vaak meteen vermoord, je kon zoveel vrouwen trouwen als je wilde, ze werden verhandeld als vee. Die kloof was onmogelijk in één klap te overbruggen. Dus stelde de profeet dat een man ten hoogste vier vrouwen mocht nemen.’ Ze pauzeert. ‘Er waren destijds veel oorlogen. Door een weduwe te trouwen ontfermde je je over een zwakke – een plicht in islam. De profeet zelf trouwde een oudere weduwe, een jong weesje. Niet uit seksuele honger maar uit zorg. Toen de Arabieren Egypte veroverden, huwde hij ter integratie een christen.’ Naadloos neemt Maha het over, zouden ze het over sommige dingen oneens zijn? ‘Natuurlijk is de vier-vrouwenregel onrechtvaardig. Dat blijkt ook uit het vers: “Je mag vier vrouwen, mits je ze exact gelijke rechten en diensten geeft”. Zoiets is natuurlijk onmogelijk, je eerste zoon bij je eerste vrouw, voelt anders dan je tweede zoon bij een tweede vrouw. Nu wij die code snappen, kunnen we zeggen: een moslim heeft één vrouw’. Layla gromt: ‘Die westerse verontwaardiging over polygamie vind ik trouwens nogal schijnheilig. Kennedy, Clinton, Mitterand ... allemaal hielden ze er minnaressen op na. Onze mannen komen er tenminste voor uit.’ [...] En die rechtbank? Iemèn vond de half tellende vrouwelijke getuigenis logisch ‘omdat mannen gewoon betere hersens hebben’. ‘Zei ze dat echt?’ vraagt Layla verbaasd. ‘Wat een dom kind. Die regel stamt uit de tijd dat rechtbanken financiële zaken behandelden. Vrouwen werden destijds onwetend en ongeletterd gehouden, en maakten snel fouten. Maar nu zijn we goed opgeleid.’ Maha vult fluisterend aan: ‘De meeste mannen zijn achterlijk en hardhoofdig: we worden omringd door ezels. Ze willen niet snappen dat je de Koran moet lezen, maar ook moet kijken in welke historische situatie hij werd ontvangen. Destijds was handen afhakken effectief, nu niet’.

Joris Luyendijk, *Een goede man slaat soms zijn vrouw*, Amsterdam 1998, 172-173.

Algemeen over sjaria

[Joris is een Nederlandse student die een jaar lang tussen leeftijdgenoten in Egypte verblijft. Hier heeft hij een gesprek met de godsdienstige Tantawi, die ook voor democratie is.]

Ik vraag wat hij bedoelt met ‘ondemocratisch gedrag’. ‘Democratie is de goede omgang tussen de ene mens en de andere. Is die omgang democratisch, dan is de samenleving dat ook. Helaas heeft Egypte momenteel geen democratie, omdat er westerse wetten worden toegepast en niet de islamitische wet of sharia.’ Westerse wetten zijn mensenwerk en mensen maken fouten, aldus Tantawi. De sharia komt daarentegen van Allah. ‘Neem een geval van moord,’ zegt Tantawi. ‘Als dan het sharia-artikel over moord wordt toegepast, is die uitspraak altijd rechtvaardig. En de sharia behandelt alle aspecten van het bestaan, want hoe kan de Onfeilbare iets vergeten?’ Ik vraag of hij het Westen democratisch vindt. Tantawi knikt. Maar het Westen heeft toch door mensen geschreven wetten? ‘Dat is een mooie vraag Zjorzy’ [= Joris], complimenteert Tantawi me. Hij houdt een lege theebeker in de lucht. ‘Stel dat ik hier water in giet, en meer water, en meer. Wat gebeurt er dan? Hij loopt over. Hetzelfde met jullie democratie. Het Westen heeft er te veel van. Mannen kunnen met mannen trouwen, mensen eten varkensvlees, drinken alcohol...’ Is dat niet ieders eigen vrijheid? Hij schudt nee. ‘Die mensen volgen hun slechte instincten en behoeften zonder te denken of iets goed of slecht is. Als een Nederlandse verslaafde de vrijheid eist drugs te gebruiken, is dat dan zijn recht? Wij noemen dat geen vrijheid maar zelfdestructie’.

Joris Luyendijk, *Een goede man slaat soms zijn vrouw*, Amsterdam 1998, 62-63.